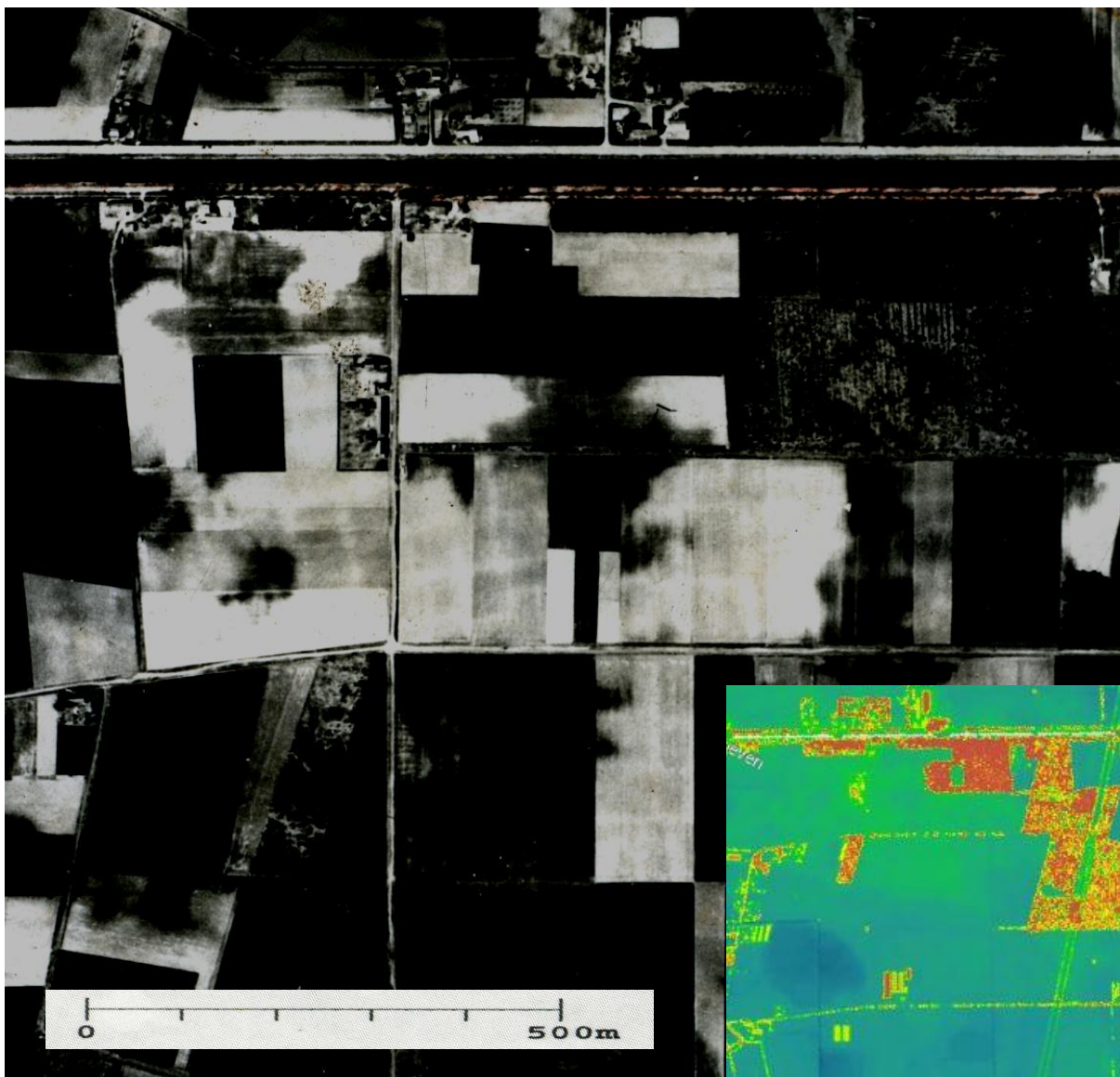

Rapportage archeologisch onderzoek Nederweert-Gebleektendijk Celtic Field (1939-1996)

ALFONS BRUEKERS

Voorwoord

Deze publicatie is een uitgave van de Stichting Regionaal Archeologisch Bodemonderzoek te Nederweert (STRABO), die zich ten doel stelt oud(-er) archeologisch onderzoeks- en vondstenmateriaal te documenteren en te ontsluiten voor wetenschappelijk onderzoek en algemeen publiek.

Deze rapportage is een verkorte en gemodificeerde bewerking van het artikel van Alfons Bruekers getiteld "*Een 'schaakbord van de goden'. Het celtic field van Nederweert-Eind*" dat in 1996 verscheen in de bundel *Nederweerts Verleden* deel VI (p.199-214) als uitgave van de Stichting Geschiedschrijving Nederweert.

Overname van deze rapportage gedeeltelijk of geheel, via welk medium dan ook, is zonder bronvermelding niet toegestaan.

Alfons Bruekers

STRABO | Stichting Regionaal Archeologisch BodemOnderzoek
Kreijel 4
6035 SG OSPEL

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding	4
2. Celtic fields	6
3. Ontdekking en onderzoek	9
4. Landschapsgeschiedenis	12
5. Conclusie en aanbevelingen	15

1. Inleiding

Wie per fiets van Ospel naar Nederweert-Eind gaat, kan zich een lange omweg besparen door bij het oversteken van het kanaal de Noordervaart de kleine Niesakkerbrug te gebruiken. Eenmaal aangekomen aan de zuidzijde van de vaart, valt het meteen op hoe hier het landschap wordt gedomineerd door de immense, rechthoekige verkavelingsstructuren uit de vijftiger en zestiger jaren van onze eeuw. Grote, vierkante percelen akkergrond en weiland, gescheiden door elkaar loodrecht kruisende ruilverkavelingswegen. Bovendien ontsloten door de eindeloos lijkende Kruisstraat en Gebleektendijk, die niet alleen onderling perfect parallel lopen, maar ook geheel georiënteerd zijn op de oude doorsnijding die het Napoleontische kanaal hier sedert het begin van de negentiende eeuw getoonzet heeft.

Vlakbij is de plek waar de Niesakkerweg en de Gebleektendijk bij elkaar uitkomen. Als U daar staat en om U heen kijkt ziet U in het westen de *skyline* van het kerkdorp Nederweert-Eind en ten zuiden van U de mini-camping "De Riet". Verder wordt de blik begrensd door enkele grote landbouwbedrijven, maar ten noorden en oosten ziet U vooral ook de honderden hectaren grote open ruimte die hierboven omschreven werd.

Honderdvijftig jaar geleden was dit een woest, onontgonnen heidegebied, zonder permanente bewoning, zoals onze overgrootvaders het nog gekend moeten hebben. Maar terug naar onze tijd: als ik daar met U zou lopen, over de Gebleektendijk, en ik U bij de lage stand van de winterzon zou attenderen op de kleine, subtiele schaduwen die de bijna onzichtbare golvingen in dit bouwland veroorzaken, zult U waarschijnlijk niet buitengewoon geboeid zijn. Indien we na een regenbui samen constateren dat de akkers strooksgewijs opdrogen, waardoor het lijkt alsof lichte en donkere zones elkaar als tralies voor een raam afwisselen, zult U ook niet meteen aan iets bijzonders denken. Evenmin zal het U opvallen dat het prikkeldraad dat de weilanden omzoomt een lichte sinusvorm vertoont, alsof de omheining meedeint op de golven van het landschap. Nee, U zult mij nóg meewariger aankijken wanneer ik vertel dat die golving pas zichtbaar wordt als U gehurkt op het wegdek plaatsneemt, en met één dichtgeknepen oog langs een eindeloze rij weipalen tuurt op de grens van twee percelen. Toegegeven, U ziet het nu ook, maar zult er Uw schouders bij ophalen. Nee, om U te overtuigen en misschien zelfs enthousiast te maken, dien ik andere middelen te zoeken.

Fig. 1. Een 'schaakbord van de goden'. Tekening: René Duret.

Daartoe zou ik U meenemen op een reis per vliegtuig door het luchtruim van Nederweert. Dan zou U, vliegend boven de Gebleektendijk, in één oogopslag een kilometersgroot gebied kunnen overzien. Allereerst zou Uw oog getroffen worden door de akelig meetkundige precisie waarmee de open ruimte verkaveld is. Maar U zou nog iets zien: een patroon van elkaar kruisende grijswitte, vage strepen, haaks op elkaar en zich niets aantrekkend van moderne kavelstructuren. Wegen, greppels, perceelsgrenzen worden er zelfs genadeloos door doorsneden. Soms zijn de strepen wat beter zichtbaar, hier en daar worden ze aan het oog onttrokken door het gewas en de begroeiing. Maar ze zijn er overduidelijk en onmiskenbaar. Het lijkt alsof iemand een immens ruitjespapier heeft gelegd over het landschap van Nederweert-Eind. Vanuit de hemel bezien wekt het de suggestie van een buitenmodels schaakbord, een "schaakbord van de goden".

Wat is er toch aan de hand dat het de moeite waard maakt om er - letterlijk en figuurlijk - bij stil te gaan staan? Welnu, laten we er niet langer om heen draaien: het gaat hier om een meer dan tweeduizend jaar oud cultuurmonument, dat als een deken het landschap van dit gedeelte van Nederweert-Eind bedekt. Het is geen prehistorische grafheuvel noch een Romeins gebouw. Nee, het is veel groter van omvang. Want over een oppervlakte van maar liefst tientallen hectaren strekt zich hier het restant uit van een prehistorisch akkercomplex van vele honderden vierkante akkertjes die omgeven waren door hogere aarden wallen. Het vormt de nalatenschap van een verloren, maar goedgeorganiseerde cultuur waaruit onze voorouders zijn voortgesprongen. Wallen en akkers zijn tegenwoordig vrijwel volledig geëgaliseerd, maar mens noch natuur zijn er in de afgelopen millennia in geslaagd om alle sporen van dit immense schaakbord uit te wissen. Want op deze plek, aan de Gebleektendijk in Nederweert-Eind, bevindt U zich in het hart van Nederweerts eigen celtic field.

Fig. 2 en 3. Op het eerste gezicht lijken de akkers en weilanden aan de Gebleektendijk zo plat als een dubbeltje. Maar wie goed kijkt op deze foto (die in noordelijke richting is genomen), ziet in de toppen van de rij weipalen een golfbeweging. Deze golf correspondeert met de wallen die in de prehistorie de kleine akkertjes omgaven. Rechts is te zien hoe de wallen en de er tussen liggende zones op verschillende manieren verdrogen. Foto's: Alfons Bruekers.

Coördinaten van het (virtuele) hart van de vindplaats:

GPS-coördinaten	N 51.285970	E 5.800438
RD-coördinaten	183828	366379

2 Celtic fields

Vooral in de laatste decennia zijn er aanzienlijke vorderingen gemaakt in de wetenschappelijke studie naar akkercomplexen uit de voorromeinse tijd. De kennis over deze terreinen, die men van oudsher in de literatuur als celtic fields betitelt, kreeg vooral door de luchtfotografie een sterke impuls. Dat laatste is niet vreemd, want de bodemstructuren waar het om gaat zijn zó immens groot en bovendien zo moeilijk herkenbaar ter hoogte van het maaiveld, dat ze eigenlijk alleen vanuit het luchtruim goed herkenbaar zijn.

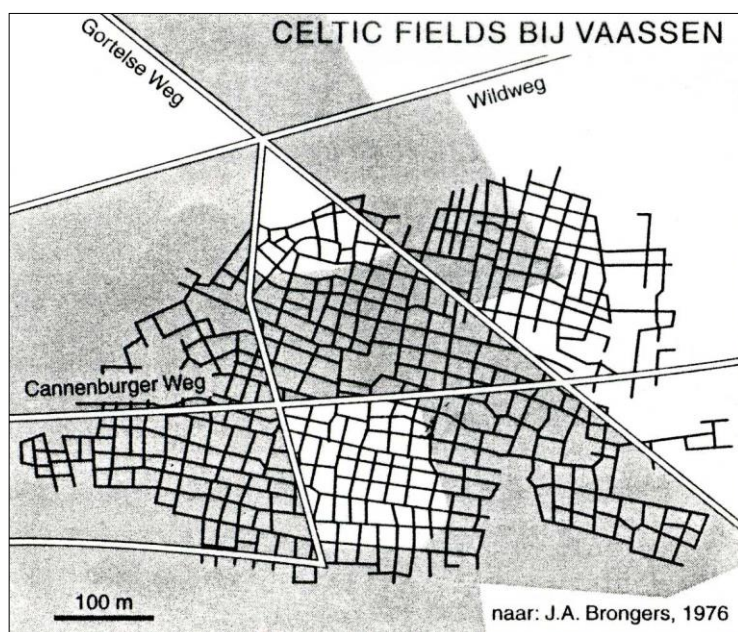

Fig. 4. Plattegrond van het celtic field bij Vaassen (G).
(naar van Es 1988).

Wat zijn celtic (spreek uit: *keltik*) fields? Hieronder verstaat men een voor landbouwdoeleinden gebruikt systeem van landindeling uit de IJzertijd. Het manifesteert zich als een netwerk van rechthoekige en vierkante percelen die omgrensd worden door wallen of sloten. Men treft ze alleen aan op zandgronden, en kan ze herkennen aan een in twee haakse richtingen licht golvende maaiveld. Het repeterende patroon van de golvingen, en het haaks op elkaar staan ervan, zijn er de aanwijzingen voor dat het hier gaat om een ingreep ontstaan door mensenhanden. De toppen van de golven liggen 30 á 40 meter uit elkaar, soms meer, soms minder. Die golven zijn in feite de wallen die de oude akkertjes hebben omgeven. Vanuit grote hoogte bekeken tekenen de wallen (of liever gezegd: de geërodeerde restanten daarvan) zich af als lichte strepen in een ruitvormig patroon. De vergelijking met een glas-in-loodraam dringt zich sterk op, maar ook de hiervoor gebruikte betiteling 'schaakbord van de goden' geeft een impressie van de ruimtelijke structuur. Ofschoon er natuurlijk in de verste verte geen enkele verband bestaat met hemelse of buitenaardse fenomenen in de trant zoals Von Däniken die dergelijke relaties suggereerde voor diverse Zuidamerikaanse landschapssporen.

Een sterk verouderde Nederlandse naam voor celtic fields luidt: '*heidense legerplaatsen*'. Deze werd geïntroduceerd door de Coevordense dominee Johan Picardt in 1660, die in dat jaar een boek over de Drentse oudheden uitgaf. De dominee dacht dat het ging om woonplaatsen, uit een langvervlogen heidense periode. Een eeuw later associeerde men ze sterk met Romeinse legerkampen en de eerste Engelse onderzoekers legden een relatie met de Kelten, vandaar de naam celtic fields. Geen van allen hadden het bij het rechte eind; het duurde nog tot in de twintigste eeuw voordat de Nederlandse archeoloog Van Giffen aantoonde, dat het in feite om

prehistorische akkercomplexen handelde. De Nederlandse benaming "raatakkers" is nooit erg populair geworden. Dat geldt ook voor de aanduiding "Manhattan-structuur", want in de archeologische literatuur hanteert men vrijwel uitsluitend het stevig ingeburgerde begrip celtic fields.¹⁾

Het fenomeen van de raatakkers is bekend uit de meeste landen rond de Noordzee, met name treffen we het aan in Engeland, Nederland, Noord-Duitsland en Denemarken. In Nederland hebben vooral de celtic fields in het zandgrondengebied ten noorden van de Rijn veel belangstelling van de archeologen gekregen. Ze zijn niet bepaald zeldzaam te noemen, alleen al in het gebied van de provincie Drenthe zijn er 120 bekend, elk van minimaal 50 ha omvang. Met name het complex van Vaassen in Gelderland is uitgebreid onderzocht. Voor Nederland komt men tot een datering van de akkercomplexen in de periode 600 v.Chr - 200 na Chr. Men treft ze vooral aan op de zogenaamde marginale zandgronden, die pas in de laatste eeuw tot ontginning zijn gebracht. Ongetwijfeld is hun aantal oorspronkelijk veel groter geweest, maar zijn vele complexen letterlijk bedolven onder de ophogingslagen van de middeleeuwse esdekken, waardoor ze zich zelfs voor de luchtfotografen volledig aan het oog en de camera onttrekken. Sedert enkele jaren zijn ook celtic fields ontdekt op de zandgronden van Zuid-Nederland en Noord-België. Opvallend is dat in deze streken, althans in de literatuur over dit fenomeen, vaak verwarring optreedt tussen enerzijds prehistorische akkersporen en anderzijds de restanten van een Romeinse systematische landindeling ("*centuriatio*"), welke laatste interpretatie in ieder geval voor onze regio nogal omstreden genoemd kan worden, maar dit terzijde. Het dichtst in de buurt van Nederweert gelegen celtic field-akkercomplex is dat tussen Grote Brogel en Kaulille in Belgisch-Limburg, in de zogenaamde Boscheller Heide. Eveneens te België, te Maarlo bij Peer en op de Muisvennerheide te Gruitrode zijn sporen ontdekt.²⁾

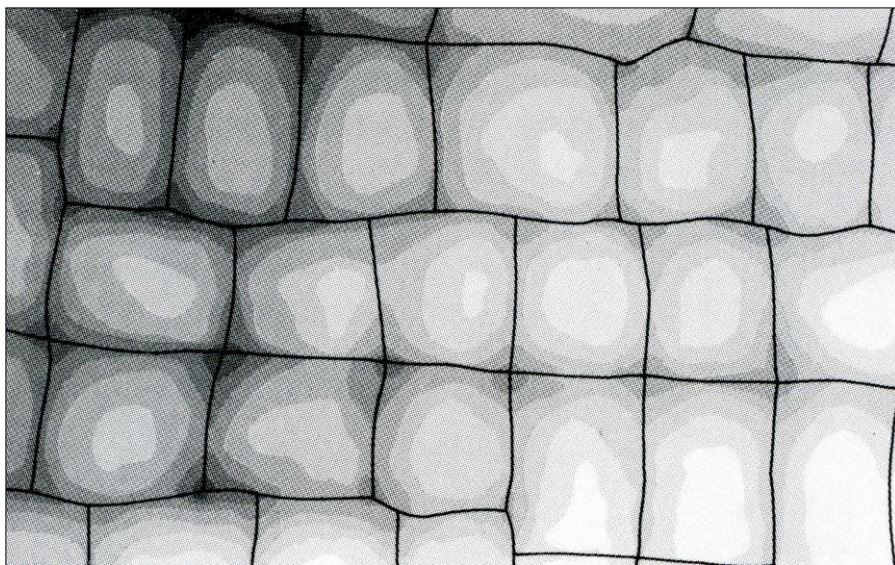

Fig. 5. Detail van de hoogtekaart van een celtic field. De lichtste zones zijn het laagst, de donkerste het hoogst. De oorspronkelijk rechthoekige akkers hebben door erosie een afgeronde vorm gekregen (naar van Es 1988).

De celtic fields zijn het resultaat van een landbouwsysteem gebaseerd op een meerslagstelsel en akkerbemesting met humus. De bevolkingsgroei tijdens de overgang van de Bronstijd naar de IJzertijd noodzaakte tot efficiënter en intensiever landgebruik. Op de onvruchtbare zandgronden was het systeem van celtic fields hiervoor de oplossing. Rechthoekige percelen werden ontgonnen, en de verwijderde boomstronken werden langs de kant gelegd, waar ze de kern vormden van de wallen. Als de grond na enkele jaren akkeren uitgeput was, werd de bovenlaag verwijderd en bovenop de wallen gedeponeerd. Van elders aangevoerde vruchtbare pluggen werden op de akkertjes gedeponeerd en zo begon de zaak dan weer van

voor af aan. Hun relatief grote omvang (75 ha is geen uitzondering!) maakt het aannemelijk dat niet alle percelen van een complex tegelijkertijd in gebruik waren; alleen al de daarvoor benodigde mestproductie zou in die tijd volstrekt niet te realiseren zijn geweest. Men gaat er daarom vanuit, dat de akkers na enkele jaren gebruik werden verlaten, waarna een lange braakperiode volgde waarin de vruchtbaarheid van de grond zich weer kon herstellen. Wellicht werden de braakliggende percelen in de tussentijd als veeweide gebruikt. De akkercomplexen vertonen een onregelmatige structuur, die doet vermoeden dat, naargelang er behoefte bestond, kleine uitbreidingen gemaakt werden aan het complex, al dan niet clustergewijs.

3 Ontdekking en onderzoek

Het celtic field van Nederweert-Eind ontdekte ik bij toeval in de tachtiger jaren bij het bestuderen van oude luchtfoto's van het betrokken gebied. Die foto's waren vervaardigd in 1955 ten behoeve van de ruilverkaveling die toen heeft plaatsgevonden in Ospel en omstreken.³⁾ Hoewel op dat moment dit fenomeen te Nederweert voor het eerst werd herkend als prehistorisch akkercomplex, kwam ik er al snel achter dat het bewuste terrein al vele decennia eerder aandacht had getrokken vanwege enkele merkwaardige verschijnselen. Je zou, zo concludeerde ik achteraf, kunnen stellen dat het celtic field wel bekend, maar niet herkend was. Straks zal blijken waarom...

Fig. 6 en 7. Nederweert-Eind; het celtic field van de Gebleektendijk. U ziet het celtic field op een luchtfoto uit 1955, kort voordat in dit gebied de ruilverkaveling ten uitvoer zou worden gebracht. De zichtbare verkavelingsstructuur is hedentendage nauwelijks meer herkenbaar. Het raatvormige prehistorische akkercomplex bevindt zich in de bovenste helft van de afbeelding.

Rechts een (gedeeltelijke) accentuering van de sporen op dezelfde luchtfoto. Foto: collectie SGN.

Door zo links en rechts wat navraag te doen kwam ik al gauw in contact met M. Willekens, destijds wonende in zijn inmiddels afgebroken boerderij aan de Smisserstraat. Ik interviewde hem in 1984 en noteerde uit zijn mond:

"Het gebied aan weerszijden van de Gebleektendijk is pas laat in cultuur gebracht. Aanvankelijk stonden er dennenbossen, maar die zijn reeds lang verdwenen. Bij het ploegen van de percelen tijdens de jaren voor de laatste oorlog, ontdekten men lange, nagenoeg kaarsrechte en lichtgekleurde strepen of banen, die zich duidelijk aftekenden tegen de donkere omgeving. Het lag voor de hand om te denken aan gedempte sloten of omgeploegde wegen, maar ter plaatse liep geen enkele pad, weg of oude greppel. Ik beet me vast in de merkwaardige waarnemingen. In 1939 en 1940 volgde ik als zoveel jonge Nederweerder boeren een landbouwcursus bij de bekende plaatselijke hoofdonderwijzer en amateurhistoricus A.J. Mertens en ik meldde hem mijn waarnemingen. Meester Mertens was zeer geïnteresseerd

en heeft toen samen met mij ter plaatse bodemmonsters genomen. De analyseresultaten lagen voor ieder die de streek kent achteraf nogal voor de hand: het bleek te gaan om schrale, arme zandgrond. De enige verklaring die men op dat moment wist te bedenken was dat de banen de paden zouden zijn geweest waarlangs vroeger de schapen naar het gebied van de Zoom werden geleid om te drinken. Maar, zo redeneerde Mertens, dan zouden die banen een hoger humusgehalte moeten hebben gehad dan hun omgeving, en dat was nu n t niet het geval".⁴⁾

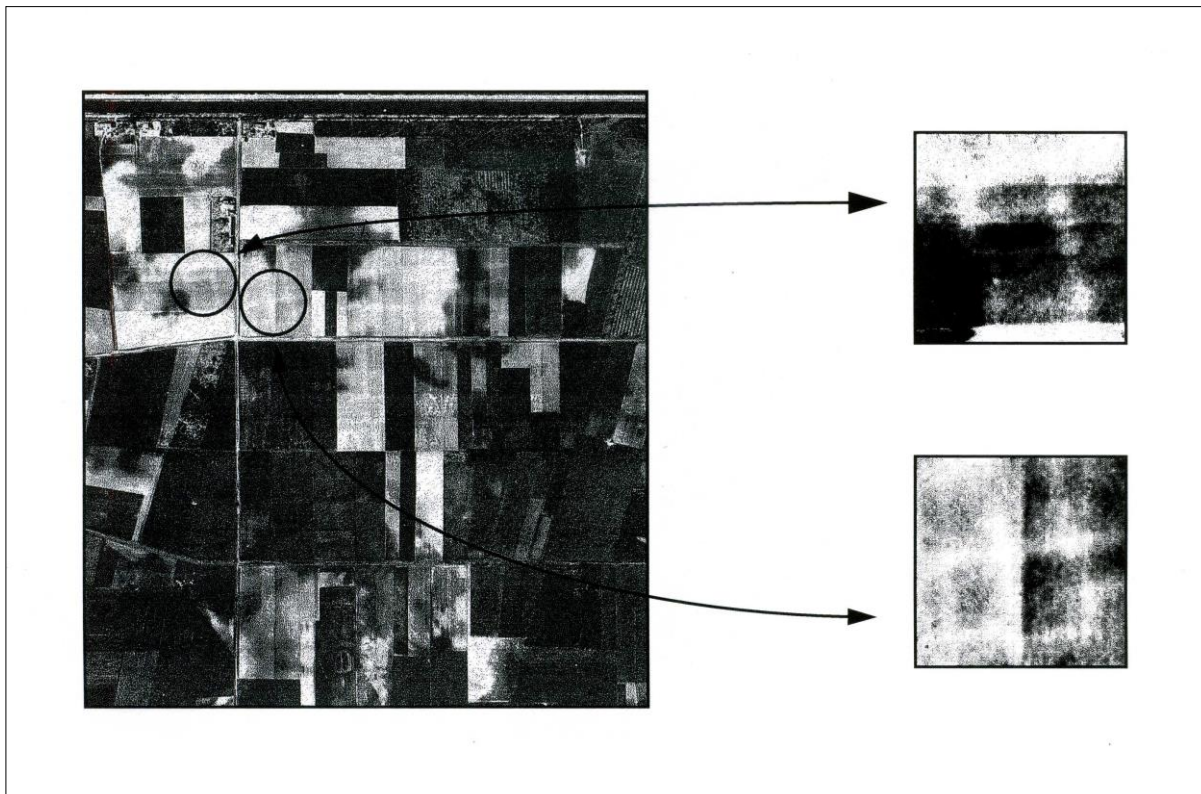

Fig. 8. Nederweert-Eind; het celtic field van de Gebleektendijk. De reconstructietekening is verkregen door gebruikmaking van (in 1996!) geavanceerde beeldbewerkingstechnieken. Ano 2018 onderdeel van elk fotobewerkingsprogramma maar 20 jaar daarvoor nog lang geen *public domain* applicatie. Het grote vlak links is het resultaat van zo'n bewerking. Rechts staan twee details sterk uitvergroot weergegeven. Vooral de onderste vergroting laat duidelijk vier aaneengrenzende vierkante akkertjes zien. De lichte stroken zijn hoog (en droog), de donkere zijn laag (en vochtig). De beide uitvergrotingen zijn exact een hectare groot en meten dus 100 bij 100 meter.

Tot zover Willekens. Pas nu weten wij dat de lichte banen die Mertens en Willekens bemonsterd moeten hebben, in feite de wallen van het prehistorische akkercomplex zijn geweest en die dus bij uitstek voedsel- en humusarm waren.

Zouden er nog meer personen zijn die hier weet van hadden? Ik ging in de buurt van het akkercomplex z lf op onderzoek uit. Frans Vos, in 1993 overleden, heeft lange tijd gewoond aan de rand van het gebied. Hij wist het verhaal van Willekens desgevraagd te bevestigen, en schatte de breedte van de verkleurde banen op ongeveer zes meter. In de jaren zestig zouden ze nog goed te zien moeten zijn geweest, hetgeen inderdaad bevestigd wordt door de luchtfoto's uit 1955 waarvan ik al eerder melding maakte.⁵⁾

Mijn interesse was nu volop gewekt en ik vroeg me af of er wellicht ook tastbare archeologische zaken bekend waren over het bewuste terrein. Ik herinnerde me enkele passages uit de memoires van Frans Smits (1898-1987), in leven bedrijfsleider bij ontveringsmaatschappij "Griendtsveen" in de Peel, maar geboren in Nederweert. Over het

gebied van het celtic field (zonder dit zo te noemen) zegt hij, terugkijkend op zijn vroege jeugdjaren:

"Ook achter de Noordervaart op de Einderhei hebben ze nog veel van dat spul gevonden, stukken steen, potscherven en zo meer. Aan de rand van de "Zoom" waren vroeger nog de resten te zien van een oud gebouw. Wie daar gewoond heeft?"⁶⁾

Mijn speurtocht naar herinneringen en informatie over het akkercomplex bracht me in contact met een amateur-archeoloog uit Kelpen. In zijn collectie trof ik een verzameling prehistorische potscherven aan. Ze waren in 1966 gevonden in het centrum van het celtic field. Het ging om enkele tientallen potscherven waarvan de meeste ruwwandig en slechts enkele gepolijst waren. Randfragmenten ontbraken nagenoeg volledig. Een enkele scherf kon wellicht Romeins zijn, maar overwegend leek het materiaal uit de IJzertijd te dateren.⁷⁾

Deze potscherven zouden erop kunnen duiden dat zich in het celtic field ook bewonings- of nederzettingssporen bevinden. Geheel onmogelijk is dat niet, want ook uit andere celtic fields weten we dat boerderijen en zelfs grafheuvels konden voorkomen temidden van de akkercomplexen. Veel vergelijkingsmateriaal is echter niet voorhanden, omdat slechts weinig akkercomplexen archeologisch onderzocht zijn.⁸⁾

4 Landschapsgeschiedenis

Een blik op oude kaarten (bijvoorbeeld de Ferrariskaart uit 1777, de Tranchotkaart uit 1809, het kadastrale minuutplan uit 1840 en de Kuiperkaart uit 1866) levert een stabiel en coherent beeld op van het gebied tussen Nederweert-Eind en Ospel. Namelijk dat van een zeer uitgestrekte zone, bestaande uit afwisselend droge en natte heidegebieden met hier en daar grote open waterplassen. Permanente bewoning ontbreekt er volledig. De streek kent ook een hoge dichtheid aan plaatsaanduidingen of toponiemen die de plaatselijke terreingesteldheid beschrijven in termen van hoog en laag, nat en droog: *de Lieëgde* (de laagte), *de Stokershorst* (de hoogte), *het Vlakwater*, *de Platte Peel*, *de Braakpeel*, *het Koppenhorstje*, *de Moost* (het moeras), *het Bientje* (nat grasland), *Sarsven*, *De Banen*, en talloze andere aanduidingen die eindigen op -ven, -kuil en -peel. Veel nadruk dus op de (natte) terreingesteldheid. Dat de oude gemeentenaam van Nederweert in de middeleeuwen dus Merefelt luidde, hoeft ons nauwelijks te verbazen!

De oudste gedetailleerde topografische beschrijving in woorden van dit gebied dateert uit 1780, het jaar waarin de heerlijkheden Weert en Nederweert door de Heer te koop werden aangeboden. Ook het gebied van het celtic field wordt daarin beschreven, waarbij we ons moeten realiseren dat omwille van het doel (namelijk verkoop) de toestand en gebruiksperspectieven wel wat florissantere zullen zijn beschreven dan de werkelijkheid toestond:

"Ten noorden van Sarsven en Roeventerpeel) bevindt zich een oneindig grote vlakte. Deze geheel woeste gronden zijn duidelijk de beste. De oppervlakte is van mulle leem en daaronder zit turf, waardoor het zeer vruchtbaar gemaakt kan worden. De gronden van deze vlakte zijn een ware goudmijn. Men heeft reeds enkele gedeelten omgezet en het uithalen van de turf heeft geleid tot het ontstaan van twee grote uitgestrekte meren van meer dan 200 bunder. De overvloedige regens hebben ertoe geleid dat deze meren zelfs in de zomer de gronden op deze vlakte onder water zetten. Hiertoe zijn zij niet meer dan onbruikbare moerassen zonder nut".⁹⁾

In modern jargon kunnen we de bodemkundige toestand van het gebied als volgt karakteriseren: het is een gebied van jonge ontginningen, dat voornamelijk bestaat uit zogenaamde veldpodzol- en gooreerdgronden, met een bodem van fijn lemig zand. Veldpodzolgronden zijn humuspodzolen, ontstaan in heidevegetaties, met een zwak verkitte inspoelingslaag. Vaak met onregelmatige ijzerhoudende oranje vlekken. Gooreerdgronden zijn kalkloze zandgronden met een donkergrijze bovengrond op een grijsbruine tot grijze ondergrond; een inspoelingslaag ontbreekt.¹⁰⁾

Van wegen en dijken was in de tijd van de eerste kadastrale opmetingen in dit gebied nog totaal geen sprake. Het landschap bestond voornamelijk uit natte heide en open water en hier en daar hoger gelegen zandruggen (de zogenaamde "*Horsten*"). De enige infrastructurele werken waren de oude (maar reeds lang verdwenen) doorgaande "*Weg van Neerweert naar Rogge!*" langs Braakpeel en de Zoom, en de reeds genoemde Noordervaart ten noorden van het celtic field. Op de oudste kadastrale kaart van dit gebied (uit circa 1840) wordt de streek van het akkercomplex aangeduid met "*Aan 't oud kanaal*" (sic), hetgeen een verwijzing is naar het Napoleontische kanaal dat zich in leeftijd onderscheidde van het "jonge" kanaal, de Zuid-Willemsvaart. De toponiemen Gebleektendijk en De Zoom liggen in de onmiddellijke omgeving van het celtic field maar kunnen naamkundig of etymologisch niet in relatie worden gebracht met het archeologische fenomeen uit dit artikel.

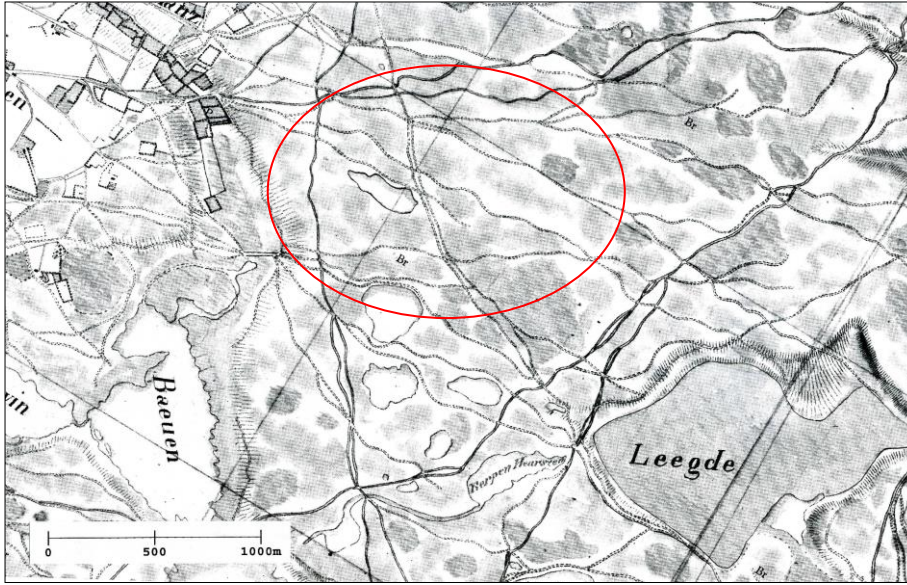

Fig. 9. 1809: een van de eerste topografische kaarten; de Tranchotkaart uit ca. 1809. Het gebied aan de Gebleekten is heidegebied en wordt doorsneden door paden en veldwegen. De rode ellips markeert het celtic field. Bron: collectie SGN.

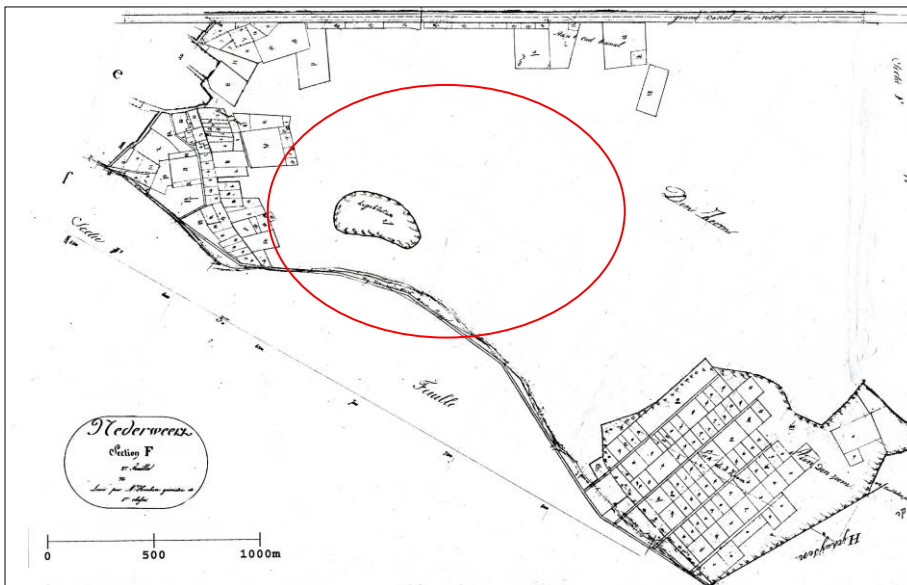

Fig. 10. 1840: Het oudste kadastrale minuutplan. Bovenaan kanaal Noordervaart, links Braakpeel en rechtsonder de Zoom. Het daartussen gelegen gebied is nog 'woest ende ledigh' zou men met recht kunnen zeggen. Bron: RCE.

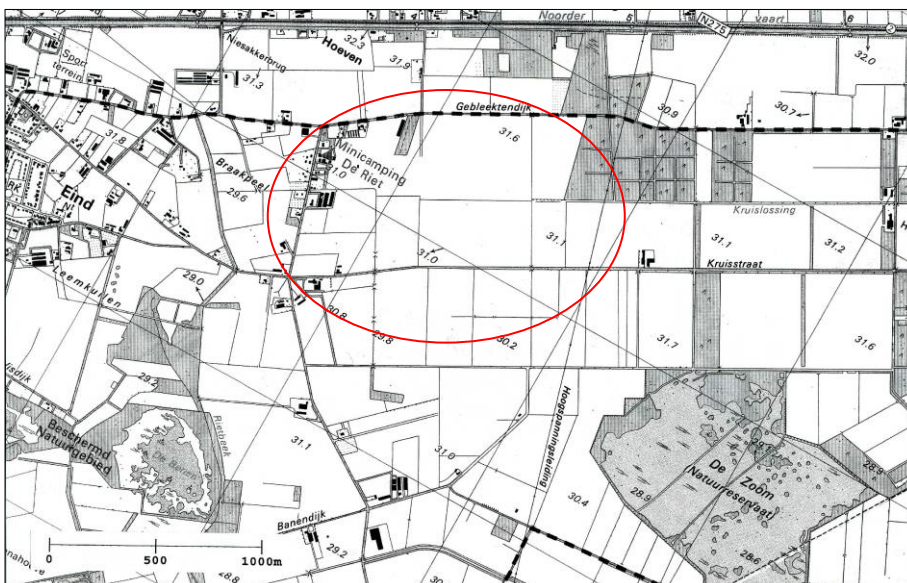

Fig. 11. 1980: De moderne topografische kaart. Vrijwel niets in de moderne verkavelingsstructuur herinnert nog aan de oude toestand. We herkennen slechts de doorsnijding van de Noordervaart en rechtsonder de contouren van natuurgebied de Zoom.

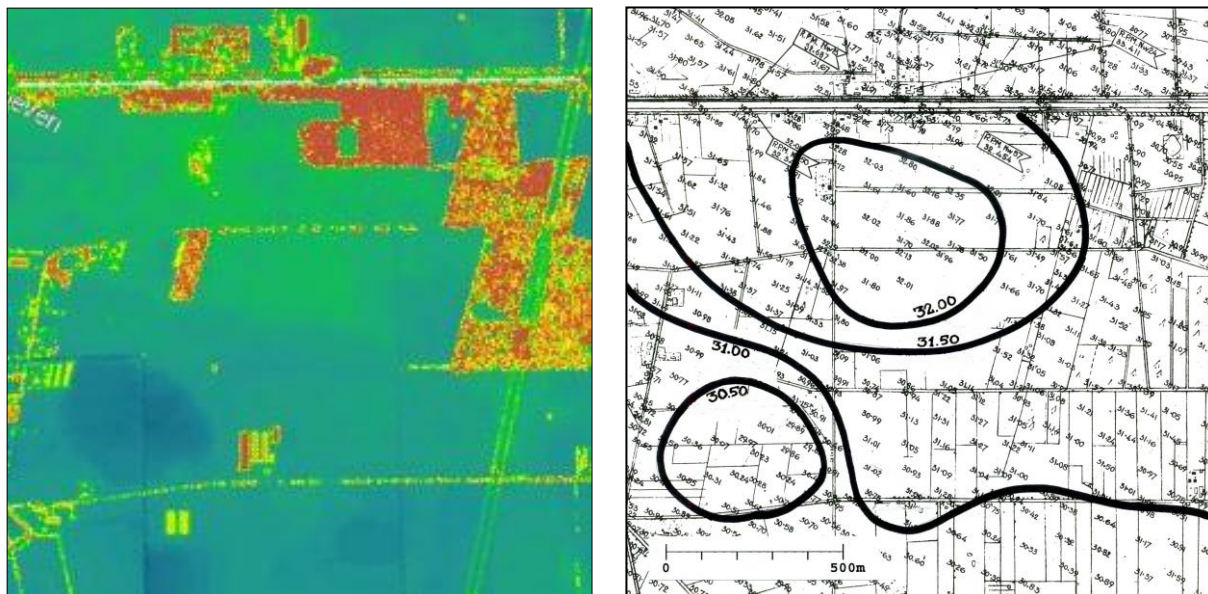

Fig. 12 en 13. Hoogteprofiel en hoogtecijfers. Bron: Actueel Hoogtebestand Nederland en collectie SGN.

Opvallend is dat de gedetailleerde kartering van het Actueel Hoogtebestand Nederland (anno 2018) geen sporen van het celtic field laat zien (binnen een resolutie van 0,5 m). Dit wijst erop dat het terrein door ontginnings- en landbouwactiviteiten in hoge mate is genivelleerd en dat de sporen van de oude wallen zich slechts tonen in de vorm van opdrogingsverschillen en niet door accentuering van het terrein.

5. Conclusie en aanbevelingen

In de omgeving van de Gebleektendijk in Nederweert-eind bevinden zich de resten van een groot prehistorisch raatakkersysteem of celtic field. In eerste instantie is het herkend bij de analyse van luchtfoto's maar het onderzoek ter plaatse heeft een voorgeschiedenis die terug gaat tot 1939.

Ofschoon het *celtic field* van Nederweert-Eind respectabele afmetingen heeft (afmetingen bvan ongeveer een vierkante kilometer), is het voor een niet-ingewijde nagenoeg onherkenbaar, zeker in het platte vlak. Het is gewenst om door middel van archeologische veldonderzoek ter plaatse de precieze omvang en ontstaansgeschiedenis van het terrein vast te stellen. Mogelijkheden voor dergelijk onderzoek zijn:

- verdere luchtfoto-analyse (met name van luchtfoto's die voor dit doel optimaal zijn qua stand van de zon (schaduwwerking) en tijd van het jaar (gewastoestand),
- detail-waterpassing en hoogtemeting van het terrein om alle nog bestaande hoogteverschillen in kaart te brengen, en
- wellicht ook een proefopgraving in het gedeelte van het celtic field waarin nederzettingsmateriaal is gevonden.

De hoge zeldzaamheid van dit type prehistorische akkercomplexen, althans in Zuid-Nederland, en de naar omstandigheden onaangeroerde toestand ervan bepleiten opname op de (archeologische) monumentenlijst van Nederweert. Een procedure daartoe is dan ook reeds aangezet. En dat is terecht, want niet elke Limburgse gemeente kent immers binnen haar grenzen een "*schaakbord van de goden*".

Literatuurlijst

Bodemkaart van Nederland, blad 57-oost en 58-west. Stichting voor Bodemkartering, 1972

A. Bruekers, De ontginning van de Nederweeter gemeijnt in 1612, in: *Nederweerts Verlden afl. 5, Weekblad voor Nederweert* 6 maart 1986

W.A. van Es, H. Sarfatij en P.J. Woltering (red.), *Archeologie in Nederland. De rijkdom van het bodemarchief.* Amersfoort 1988

E. Haanen, De heerlijkheden Weert en Nederweert en de verkoop van 1781, in: *Weert in woord en beeld, jaarboek voor Weert 1996, Weert 1996* p.29-56

M. Hegener, *Archeologie van het landschap*, z.pl. 1995

M. Hulspas, Verdwenen Nederland, in: *Intermediair* (32) 1996 nr. 5 p.49

L. van Impe, Sporen van oude akkersystemen in de Limburgse Kempen, in: *Brabantse Oudheden; dl.XVI in de serie Bijdragen tot de studie van het Brabants Heem*, Eindhoven 1977, p.101-109

R. Nouwen en R. van de Konijnenburg, *De IJzertijd in Limburg*, Nummer 36 uit de serie Publicaties van het Prov. Gallo-Romeins Museum Tongeren, Tongeren 1987

N. Roymans, *Tribale samenlevingen in Noord-Gallië. Een antropologisch perspectief.* Academisch proefschrift, Amsterdam 1987

F. Smits, *Mijn leven in de Peel* (red. J. Pouls), Meijel 1987

Notenlijst

- 1) Hegener, Archeologie van het landschap.
- 2) Van Impe, Sporen van oude akkersystemen.
- 3) De foto's waren mij welwillend ter beschikking gesteld door dhr. Mathieu Kierkels te Horn. Het was lic. Guido Creemers, destijds als medewerker verbonden aan het Provinciaal Gallo-Romeins Museum te Tongeren en tegenwoordig provinciaal archeoloog van Belgisch Limburg, die de juistheid van mijn interpretatie als eerste wist te bevestigen.
- 4) Interview met M. Willekens op zondag 30 december 1984, door A. Bruekers.
- 5) Interview met Fr. Vos, Nederweert-Budschop, op zondag 30 dec. 1984, door A. Bruekers.
- 6) Smits beschrijft dit eveneens in "Mijn leven in de Peel". De vermelding van Smits kan met even veel recht slaan op de laat-paleolitische vindplaatsen Sarsven en De Banen, overigens niet ver van de Gebleektendijk gelegen.
- 7) Kaartcoördinaten 184.20 - 366.50. De vondsten werden in 1984 gedocumenteerd en aangemeld bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Vondstmelding ROB/A. Bruekers 1985/4.
- 8) Hegener, Archeologie van het landschap.
- 9) Haanen, De Heerlijkheden Weert en Nederweert.
- 10) Bodemkaart van Nederland, blad 57-oost en 58-west.